

บทความวิจัย : Research Articles

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงาน*

Class Action in Labor Lawsuit

วุฒิเดช พนิตชัยศักดิ์**

Wuttidej Panitchaisak

บทคัดย่อ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อนำมาปรับใช้กับคดีแรงงาน ถือเป็นกลไกใหม่ในการเยียวยาความเสียหายที่ลูกจ้างจำนวนมากได้รับ อันแตกต่างจากการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากตามกฎหมายแรงงานที่มีบัญญัติอยู่อย่างสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติและกระบวนการพิจารณาอันขัดแย้งกับการดำเนินคดีแรงงานซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ หากจะนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานให้มีประสิทธิภาพนั้นย่อมต้องพิจารณาแนวทางการใช้บังคับรวมถึงหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของคดีแรงงาน เพื่อให้สามารถคุ้มครองประโยชน์ของลูกจ้างได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสำคัญ: การดำเนินคดีแบบกลุ่ม, คดีแรงงาน

* *วันที่รับบทความ (Received):* 15 มิถุนายน 2562; *วันที่แก้ไขบทความ (Revised):* 8 สิงหาคม 2562; *วันที่ตอบรับบทความ (Accepted):* 13 สิงหาคม 2562

บทความนี้สรุปมาจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงาน” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

** นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, เนติบัณฑิตไทย, นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Master Student in Private Law, Faculty of Law, Thammasat University

E-mail: patbodin.p@gmail.com

Abstract

Apply class action in labor lawsuit is machinery for many employee's damages remedy. Its difference from labor law notice by law and legal proceedings which specific law. So, by effective using Class action in labor lawsuit must be proceeding the force method and add rule for accord with category of labor lawsuit and be fair enough to protect benefit of employees.

Keywords: Class action, Labor lawsuit

1. บทนำ

กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้เฉพาะคดีที่เป็นข้อพิพาททางแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในการจ้างแรงงาน เพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม เศรษฐกิจ และอำนาจต่อรองที่คู่สัญญามีไม่เท่ากัน ศาลแรงงานจึงเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดมีแก่คู่สัญญาตามสัญญาจ้างแรงงาน โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแรงงานต้องเป็นไปโดยประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ทั้งยังลดความเคร่งครัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้มีความสะดวกในการเข้าสู่กระบวนการทางศาลได้ง่ายขึ้น และกฎหมายแรงงานยังมีวัตถุประสงค์ในคู่สัญญาสามารถทำงานร่วมกันต่อไปได้จึงกำหนดมาตรการให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อลดความรุนแรง และให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน

เนื่องจากสภาพทางสังคมในปัจจุบันที่ต้องประสบกับปัญหาสภาวะทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลให้สถานประกอบการบางแห่งไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ต้องเลิกกิจการหรือสถานประกอบการบางแห่งนำเทคโนโลยีเครื่องจักรกลเข้ามาแทนแรงงานมนุษย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต อันทำให้มีการเลิกจ้างลูกจ้างพร้อมกันหลายราย ตัวอย่างเช่น กรณีที่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างจำนวนมาก ซึ่งลูกจ้างเหล่านั้นมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 118 แต่นายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างเหล่านั้นตามสิทธิที่พึงจะได้รับหรือกรณีที่นายจ้างให้ลูกจ้างทั้งแผนกมาทำงานในวันหยุดประจำสัปดาห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 62 กำหนดให้นายจ้างจะต้องจ่ายค่าจ้างในวันหยุดให้แก่ลูกจ้าง หากนายจ้างไม่ยอมจ่ายหรือจ่ายไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด ลูกจ้างก็สามารถฟ้องบังคับกับนายจ้างได้ เห็นได้ว่าข้อพิพาททั้งหลายที่เกิดขึ้นมีการกระทบสิทธิของลูกจ้างจำนวนมาก หากจะให้ลูกจ้างเหล่านั้นมาฟ้องร้องและดำเนินคดีเอากับนายจ้างทุกคนย่อมก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ลูกจ้าง

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 35 วรรคสาม จึงกำหนดให้ในกรณีที่โจทก์หลายคนศาลแรงงานมีอำนาจตั้งให้โจทก์คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ตัวโจทก์ผู้ฟ้องคดีที่ไม่ต้องมาศาลเพื่อดำเนินคดีเองทุกนัด โดยให้ผู้แทนโจทก์ดำเนินคดีไปเพียงผู้เดียว แต่การจะตั้งผู้แทนโจทก์ให้เข้ามาดำเนินคดีแทนในกรณีดังกล่าวได้นั้น ตัวผู้เสียหายทุกคนจะต้องมีการยื่นฟ้องเข้ามาเป็นโจทก์ในคดีก่อน หากผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดไม่ได้ยื่นฟ้องเข้ามาเป็นโจทก์ในคดี หรือสิทธิในการฟ้องคดีเกิดขึ้นภายหลังจากศาลได้มีการแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในคดีแล้ว ผู้แทนโจทก์ในคดีก็จะไม่มีอำนาจในการฟ้องคดีแทนโจทก์คนอื่นดังกล่าวได้ เห็นได้ว่าในบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่สามารถที่จะตอบสนองหลักเกณฑ์ที่ต้องการให้คดีแรงงานสามารถดำเนินคดีไปได้อย่างสะดวกเท่าที่ควร ทั้งยังไม่อาจจะลดปริมาณของคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแรงงานได้ ทั้งนี้ นอกจากการตั้งผู้แทนโจทก์กฎหมายแรงงานยังเปิดโอกาสให้นายจ้างหรือลูกจ้างมอบอำนาจให้สมาคมหรือสหภาพแรงงานซึ่งตนเป็นสมาชิกให้เข้าเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายในคดีแรงงานได้อีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 53 กำหนดให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจของศาลแรงงานสามารถมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ มีผลผูกพันถึงบุคคลภายนอกคดีที่เป็นนายจ้างหรือลูกจ้างอื่นซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีได้ด้วย ไม่เฉพาะแต่จะผูกพันคู่ความในคดีเท่านั้น อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายแรงงานที่บัญญัติขึ้นมาโดยคำนึงถึงความเป็นธรรม และต้องการให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยประหยัดไม่ว่าจะเป็นการประหยัดทั้งเวลาหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและเพื่อความสะดวกโดยที่ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่จำเป็นต้องมาฟ้องคดีเพื่อเข้าเป็นโจทก์ทุกราย ทั้งยังสามารถลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลได้อีกทางหนึ่ง บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับผลบังคับของคำพิพากษาไว้อย่างกว้างขวาง เพื่อคุ้มครองรักษาประโยชน์ของบุคคลภายนอกที่เป็นผู้เสียหายแม้ไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

เมื่อศึกษารูปแบบการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีมีรูปแบบการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากที่เรียกว่า “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action)” ซึ่งมีหลักการให้เอกชนสามารถดำเนินคดีในนามตนเองและผู้เสียหายอื่นที่มีข้อเรียกร้องอันเกิดจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยให้คำพิพากษามีผลผูกพันถึงบุคคลที่มีข้อเรียกร้องอันเกิดจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันแม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีในฐานะ “สมาชิกกลุ่ม” โดยที่ไม่ต้องมีการมอบอำนาจให้แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม เพื่อให้ผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยสามารถได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในลักษณะนี้มีต้นแบบจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ใน Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure¹ ที่ยังได้รับการแพร่หลายไปในหลายกลุ่มประเทศ เช่น ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ของประเทศสหรัฐอเมริกาตาม Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure มาเป็นกฎหมายต้นแบบที่คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกานำมาใช้ในการร่างและตราเป็นกฎหมาย ด้วยเจตนารมณ์ที่ต้องการคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเอง โดยคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้ตราไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2558 บัญญัติเพิ่มเติมไว้ในลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้นตั้งแต่มาตรา 222/1 ถึงมาตรา 222/49 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/8 อนุมาตราสาม บัญญัติให้นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปปรับใช้กับคดีแรงงานได้

อย่างไรก็ตาม หากนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ปรับกับคดีแรงงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/4 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไว้เป็นการเฉพาะให้ศาลในคดีนั้นมียอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและนำวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม” ตามบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานได้นั้นจะนำมาใช้ได้เพียงอนุโลม กล่าวคือ หากมีบทมาตราใดขัดหรือแย้งกับกฎหมายแรงงานที่บัญญัติอยู่แล้วศาลจะนำบทบัญญัติมาตรานั้นมาปรับใช้แก่คดีไม่ได้ ย่อมจะนำมาซึ่งประโยชน์ในหลายประการต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ได้รับความเสียหายตามกฎหมายแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยังได้รับประโยชน์จากกลไกต่าง ๆ ในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายแรงงานโดยไม่เสียประโยชน์ดังกล่าวไปแต่อย่างใด เช่น ยังได้รับการพิจารณาพิพากษาจากผู้พิพากษาอาชีพและผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นองค์คณะในศาลแรงงานหรือศาลแรงงานยังมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร เป็นต้น แม้ว่าการนำกลไกการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานนั้นจะมีคุณประโยชน์ต่อผู้เสียหาย

¹ วิชัย อริยะนันท์ และคณะ, ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action), สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2549), หน้า 5.

ดังกล่าว แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการนำกลไกต่าง ๆ ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับวิธีพิจารณาคดีแรงงานย่อมไม่ใช่ว่าจะสามารถกระทำได้อย่างไม่มีข้อขัดแย้ง อาจกล่าวได้ว่ากลไกของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จะนำมาใช้บังคับกับวิธีพิจารณาคดีแรงงานจะต้องมีใช้กลไกที่ขัดหรือแย้งต่อลักษณะเฉพาะของกฎหมายแรงงานโดยชัดแจ้ง ดังจะเห็นได้จากตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแรงงานไว้โดยเฉพาะเพื่อให้เข้ากับสภาพของคดีแรงงาน แต่การนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีแรงงานย่อมมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้งสองฉบับ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทั้งข้อจำกัดของการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานตามกฎหมายไทยมีประเด็นปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

2. ปัญหาการฟ้องร้องและดำเนินคดี

โดยประเด็นแรกผู้เขียนจะทำการแยกศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องร้องและการดำเนินคดี 2) ปัญหาเรื่องบทบาทของศาล และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของทนายความ

1) ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องร้องและการดำเนินคดี

การฟ้องร้องและการดำเนินคดีแรงงานตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดวิธีพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ โดยกำหนดเนื้อหาของการดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิของลูกจ้างซึ่งมีสถานะที่ด้อยกว่านายจ้าง ให้สามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับการเยียวยาด้วยความประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม² ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติที่กำหนดให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปในลักษณะที่มีความยืดหยุ่นไม่อยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์การดำเนินคดีทางแพ่งที่มีลักษณะเคร่งครัด หากมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาความที่ใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มค่อนข้างมีความซับซ้อน มีขั้นตอนมากและมีลักษณะของคดีที่เคร่งครัดทำให้เสียเวลาในการดำเนินคดีค่อนข้างนาน อันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายแรงงานที่จะต้องดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นจากขั้นตอนการดำเนินคดีดังต่อไปนี้

(1) ในคดีแรงงานโจทก์สามารถยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ หรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลก็ได้ แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นกำหนดให้โจทก์ต้องทำคำฟ้องเป็นหนังสือเท่านั้น

² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 29

(2) ในคดีแรงงานเมื่อศาลสั่งรับคดีไว้พิจารณาแล้ว ให้ศาลแรงงานกำหนดวันเวลาในการพิจารณาคดีโดยเร็ว แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีขั้นตอนค่อนข้างมากและซับซ้อน กล่าวคือ แม้ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คู่ความก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลอุทธรณ์ได้ หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลต้องส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน³ เป็นต้น

(3) ในคดีแรงงานที่มีโจทก์หลายคนเมื่อมีการตั้งผู้แทนโจทก์แล้ว การกระทำของผู้แทนในการดำเนินคดีย่อมผูกพันโจทก์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการถอนฟ้อง หรือการประนีประนอมยอมความ ผู้แทนโจทก์ย่อมมีอำนาจกระทำได้ด้วยตัวเอง แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น เช่น ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกัน ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการตกลงหรือประนีประนอมยอมความ แสดงให้เห็นว่า ในบางกรณีโจทก์ในคดีแบบกลุ่มไม่อาจกระทำได้โดยลำพังหากไม่ได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม

(4) คดีแรงงานจำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ได้ จึงส่งผลให้ในคดีแรงงานไม่มีกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การอันแตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มหากจำเลยไม่ยื่นคำให้การภายในหนึ่งเดือนนับจากวันที่มีคำสั่งอนุญาตและส่งหมายเรียกให้จำเลยถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

2) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาล

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดให้ศาลแรงงานเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลและให้ความเป็นธรรมคู่ความคดีได้อย่างเต็มที่ เห็นได้จากศาลในคดีแรงงานมีบทบาทเชิงรุกในการดำเนินคดี เช่น กำหนดให้ศาลแรงงานต้องทำการไต่สวนทุกคดีและสามารถทำได้ทุกขั้นตอนในระหว่างพิจารณา รวมทั้งยังสามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เอง หรือในการสืบพยานที่กำหนดให้ศาลแรงงานเป็นผู้ซักถามพยาน เป็นต้น อันเป็นการพิจารณาแบบระบบไต่สวน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่นำระบบไต่สวนมาใช้โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของศาลให้มีลักษณะเชิงรุกในการดำเนินคดี เช่น มีอำนาจในการยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มหากปรากฏว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอหรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป หรือปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครอง

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/2 วรรคสาม ประกอบกับมาตรา 222/15 วรรคแรก

สิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลก็มีอำนาจสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่ม จัดหาทนายความใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ โดย อาจารย์พินยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของ คู่ความก็ได้ เป็นต้น จึงทำให้กระบวนการพิจารณาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเอื้อประโยชน์และ สอดคล้องกับระบบแนววิธีพิจารณาคดีแรงงานที่ให้นำระบบไต่สวนมาเช่นเดียวกัน ทั้งยัง กำหนดบทบาทหน้าที่ของศาลในการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การกำหนดการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งแสดงให้เห็นถึงการรับแนวคิดตามระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบจารีต ประเพณีมาปรับใช้ ดังจะเห็นได้จากการนำ Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นร่างในการตรากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งกำหนดให้เป็นกฎหมายทั่วไปสามารถนำมาใช้ได้กับทุกคดี แต่เมื่อศึกษาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทย พบว่าจะกำหนดเกี่ยวกับการ ดำเนินคดีโดยบุคคลอื่นแทนและเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากไว้ในกฎหมายเฉพาะ เท่านั้นอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย⁴ เช่น ในประเทศ สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยความเสียหายของนักลงทุนจำนวนมาก ในตลาดหลักทรัพย์⁵ หรือประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ บริโภค⁶ ทั้งนี้ การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยนำไปตราไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ย่อมก่อให้เกิดประเด็นปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ ประการแรกคือ ไม่ได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย และประการที่สองคือ การที่บัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมีลักษณะของวิธีพิจารณาแบบ ระบบไต่สวนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันมีกระบวนการพิจารณาคดีแบบ กล่าวหาซึ่งศาลในคดียังคงต้องวางตัวเป็นกลางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาย่อมทำให้ภายใต้ ประมวลกฎหมายฉบับเดียวกันมีลักษณะของการสืบพยานที่แตกต่างกัน อีกนัยหนึ่ง ประมวล กฎหมายฉบับเดียวกันควรจะมีระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในทางคดีเป็นอย่างเดียวกันทั้งฉบับ

⁴ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, รายงานฉบับสมบูรณ์ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 91.

⁵ Paul G. Karlsgodt, editor, *World Class Actions a guide to group and representative actions around the globe*, (New York: Oxford University Press, 2012), p. 249.

⁶ Sophie Dechelette Roy, *IAG Specialist Litigation Bulletin*, (Oakham: Integrated Advisory Group International, n.d.), p. 1.

อาจส่งผลกระทบต่อบทบาทของศาลแรงงานเมื่อมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ ในคดีแรงงาน กล่าวคือ อาจก่อให้เกิดความสับสนต่อบทบาทให้การสืบพยานเมื่อนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้แก่คดีแรงงานว่าศาลควรจะนำการสืบพยานในระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหามาใช้แก่คดี เนื่องจากบทบาทของศาลในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ศาลต้องวางตัวเป็นกลาง แต่นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งใช้ระบบไต่สวนไปบัญญัติอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายฉบับเดียวซึ่งขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิง

3) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของทนายความ

การฟ้องและการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นทนายความฝ่ายโจทก์ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ถึงขนาดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่มเลยทีเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่ง การดำเนินคดีจะไม่อาจกระทำได้โดยไม่มีทนายความของโจทก์ เป็นที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ให้ความสำคัญแก่ทนายความฝ่ายโจทก์หรือทนายความของกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างยิ่ง ทั้งนี้เกิดจากการรับแนวคิดจาก Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นต้นแบบที่คณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นำมาใช้ในการร่างและตราเป็นกฎหมาย โดยทนายความโจทก์เข้ามามีบทบาทตั้งแต่ขั้นเริ่มฟ้องคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากทนายความจะเป็นผู้รวบรวมผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันทั้งรวบรวมพยานหลักฐานและจ่ายเงินทนายในการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ ซึ่งคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายมากก็จะมีค่าใช้จ่ายในกรณีตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นจำนวนสูงมากด้วย โดยมุ่งหวังถึงประโยชน์ในเงินรางวัลทนายความเมื่อโจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี⁷ และในการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโจทก์จะต้องเสนอทนายความให้เป็นทนายความของกลุ่มในคำร้องขออนุญาตต่อศาลให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มพร้อมไปกับการยื่นคำฟ้องเริ่มคดีของโจทก์ โดยศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ หนึ่งในปัจจัยในการพิจารณาคำร้องยังกำหนดให้ทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความกลุ่มต้องมีความสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ทั้งการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีขั้นตอนและกระบวนการพิจารณาที่ซับซ้อนยากต่อการที่โจทก์หรือสมาชิกกลุ่มจะสามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเองโดยไม่มีการปรึกษาทนายความ ทำให้ทนายความโจทก์มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

⁷ วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ, ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action), หน้า 132.

อย่างไรก็ตาม บทบาทของทนายความในคดีแรงงาน เห็นได้ว่าการดำเนินคดีแรงงานนั้น มีการกำหนดบทบัญญัติต่าง ๆ และกระบวนการพิจารณาแบบพิเศษที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้อง ของลูกจ้างด้านกระบวนการยุติธรรมทางศาลเป็นอย่างมาก และยังกำหนดให้มีนิติกรศาลแรงงาน เป็นผู้ช่วยเหลือโจทก์และศาลแรงงานในการดำเนินคดี เช่น ในการฟ้องคดีลูกจ้างอาจทำคำฟ้อง เป็นหนังสือหรือแถลงโดยวาจาก็ได้ ทั้งนี้ ในกรณีแถลงโดยวาจาเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ผู้พิพากษาอาจจัดให้โจทก์ทำคำฟ้องหรือคำร้องเป็นหนังสือ โดยให้นิติกรศาลแรงงานเป็นผู้แนะนำหรือร่างคำฟ้องหรือคำร้องให้⁸ หรือในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความกัน ดังคู่ความตกลงกันได้ ก็ให้นิติกรศาลแรงงานช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้องขอถอนฟ้อง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ แล้วริบนำเสนอสู่ศาลเพื่อพิจารณา⁹ ทั้งนี้ คดีแรงงานนั้น ได้กำหนดให้มีองค์คณะผู้พิพากษานอกจากจะมีผู้พิพากษาอาชีพแล้วยังมีผู้พิพากษาสมทบ ทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างซึ่งเข้าใจปัญหาและสามารถคุ้มครองตัวลูกจ้างได้ดี และบทบาท ของศาลแรงงานมีรูปแบบการสืบพยานที่นาระบบไต่สวนมาใช้ปรับคดี ดังจะเห็นได้จากศาลแรงงาน มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เอง และกฎหมายแรงงานยังกำหนดให้ศาลแรงงานเป็นผู้ซักถามพยานเอง ซึ่งคู่ความและทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจาก ศาลแรงงานก่อน จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีแรงงานไม่ต้องการให้ทนายความเข้ามามี บทบาทในการดำเนินคดี เพราะคดีแรงงานต้องการความรวดเร็วในการดำเนินคดี แต่การมี ทนายความอาจจะก่อให้เกิดข้อยุ่งยากและไม่สามารถยุติลงได้โดยง่ายตามวัตถุประสงค์ของ คดีแรงงานที่ต้องการให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเข้ามาไกล่เกลี่ย เนื่องจากทนายความมักต้องการ ต่อสู้คดีเพราะต้องการค่าจ้างทนายความอันเป็นอุปสรรคต่อการไกล่เกลี่ยคดีของศาลแรงงาน และรูปแบบของการดำเนินคดีแรงงานก็ช่วยลูกจ้างในการได้รับความเป็นธรรมโดยไม่ต้องเสีย เงินจ้างทนายความเข้ามาต่อสู้คดีอันเป็นประโยชน์ต่อตัวลูกจ้างเป็นอย่างมากและสอดคล้องต่อ การดำเนินคดีของศาลแรงงานในเรื่องประหยัดอีกด้วย

จากการศึกษาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายพบว่า มีความสอดคล้องกับคดีแรงงานตามกฎหมายไทยซึ่งทนายความโจทก์ไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญ ต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งไม่ปรากฏรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนอย่าง ที่ปรากฏประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี เช่น ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดให้แต่เพียง สมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคระดับประเทศที่ได้รับรองจากองค์กรของรัฐ เท่านั้นที่จะสามารถฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคจำนวน

⁸ ข้อกำหนดศาลแรงงานว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงาน พ.ศ. 2556 ข้อ 8 วรรคสาม

⁹ ข้อกำหนดศาลแรงงานว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงาน พ.ศ. 2556 ข้อ 29

มาก¹⁰ หรือประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิลกำหนดให้ (1) พนักงานอัยการ (2) รัฐ รัฐบาล หรือสภาเทศบาล (3) ตัวแทนหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับการบริหารรัฐกิจ อันเป็นบุคคลที่มีอำนาจในการต่อสู้คดีเกี่ยวกับสิทธิ หรือประโยชน์ของบุคคลที่กฎหมายรับรอง (หน่วยงานรัฐ) (4) สมาคมที่กฎหมายรับรองซึ่งได้เปิดทำการมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี และมีวัตถุประสงค์ในการดูแลคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่กฎหมายฉบับนี้รับรอง (หน่วยงานเอกชน)¹¹ ดังนั้น ทนายความจึงไม่สามารถฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนผู้เสียหายจำนวนมากในประเทศเหล่านี้ได้ ทั้งที่กลุ่มประเทศเหล่านี้ได้รับอิทธิพลและแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ได้มีการปรับให้สอดคล้องกับระบบของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของระบบกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างสิ้นเชิงที่ยอมรับให้เอกชนสามารถฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมาก อีกทั้งให้ความสำคัญต่อทนายความโจทก์อันจะเห็นได้จากการกำหนดเงินรางวัลทนายความหากทำคดีชนะ

3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในการดำเนินคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดให้โจทก์ต้องเป็นผู้เสียหายซึ่งมีคุณสมบัติเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้นที่จะสามารถเข้าเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้¹² กล่าวคือ ต้องเป็นบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเหมือนกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วในคดีที่มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายเฉพาะอย่างเช่น กฎหมายแรงงาน กำหนดให้นายจ้างหรือลูกจ้างอาจมอบอำนาจให้สมาคมนายจ้าง หรือสหภาพแรงงานที่ตนเป็นสมาชิก หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ดำเนินคดีแทนก็ได้¹³ อาจนำมาสู่ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าเป็นโจทก์ขององค์กรเอกชนเหล่านั้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจำนวนมากในคดีแบบกลุ่มเนื่องจากไม่มีคุณสมบัติการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งยังไม่พิจารณาถึงลักษณะพิเศษของคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายแรงงานอย่างเพียงพอ ตลอดทั้งไม่ตรากฎหมายให้สอดคล้องกับระบบของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเท่าที่ควรดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในข้อ 3) ซึ่งผู้เขียนขอแยกพิจารณาดังต่อไปนี้

¹⁰ Art. L423-1, C. consom.

¹¹ Article 82 of the Brazilian Consumer Code

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/8

¹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 36

1) ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าเป็นโจทก์ขององค์กรเอกชน

กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยบุคคลอื่นแทนและเพื่อผู้เสียหายจำนวนมากที่ใช้บังคับในประเทศไทย มีการกำหนดเฉพาะแต่องค์กรของรัฐและเอกชนที่จดทะเบียนหรือได้รับรองจากรัฐเท่านั้นที่จะสามารถฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากได้ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายแรงงาน ที่กำหนดให้สหภาพแรงงานซึ่งจัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ แต่เมื่อนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีแรงงานองค์กรเอกชนเหล่านั้นกลับถูกตัดสิทธิในการเข้าเป็นโจทก์ เนื่องจากขาดคุณสมบัติการเป็นสมาชิกกลุ่มจึงไม่อาจเป็นสมาชิกกลุ่มได้ ทั้ง ๆ ที่องค์กรเอกชนเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจเฉพาะทางที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายแรงงาน อีกทั้งยังได้รับมอบความไว้วางใจจากผู้เสียหายอย่างชัดเจนและมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นระยะเวลานาน¹⁴ หากให้องค์กรเอกชนเหล่านั้นเข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีได้ก็จะช่วยให้ศาลสามารถพิจารณาคุณสมบัติของโจทก์ได้อย่างชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งตามกฎหมายกำหนดให้เป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่มจะต้องมีความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

2) ผลกระทบต่อการทำหน้าที่ขององค์กรเอกชนต่าง ๆ

การกำหนดให้โจทก์ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มทำให้องค์กรเอกชนไม่สามารถให้การคุ้มครองสิทธิ หรือผลประโยชน์ของผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสมและเต็มที่ เนื่องจากองค์กรเอกชนเหล่านั้นไม่อาจเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เพราะไม่ถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือไม่ได้เป็นบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน จึงต้องปล่อยให้ผู้เสียหายฟ้องและดำเนินคดีด้วยตนเอง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นองค์กรเอกชนเหล่านั้นมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและประสบการณ์เฉพาะทางในการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายจำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับความไว้วางใจจากผู้เสียหาย จึงถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะกลไกตามกฎหมายแต่ละฉบับเท่านั้น

3) ผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กรเอกชนในการดำเนินคดี

คดีแรงงานเห็นได้ว่านายจ้างมีอำนาจในการต่อรองเหนือกว่าลูกจ้าง โดยเหตุผลของความไม่เท่าเทียมไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ ทางสังคมระหว่างคู่สัญญา และโดยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์จากการที่จำนวนแรงงานหรือผู้ที่ต้องการทำงานมีจำนวนมากกว่าความต้องการแรงงานหรือตำแหน่งงานซึ่งมีจำนวนน้อย กฎหมายแรงงานจึงกำหนดรูปแบบในการเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าให้เข้าสู่กระบวนการทางศาลได้อย่างสะดวก นอกจากนี้คดีเฉพาะเหล่านั้นมิได้มุ่งคุ้มครองปัจเจกบุคคลเท่านั้น เพราะลักษณะของคดีเป็นการกระทบ

¹⁴ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, รายงานฉบับสมบูรณ์ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส, หน้า 94.

ต่อนโยบายของรัฐในการมุ่งคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ซึ่งดูจากความเสียหายที่เกิดขึ้นมักกระทบต่อบุคคลส่วนมาก ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เฉพาะด้านนั้น อย่างองค์กรเอกชนต่าง ๆ ตามที่ระบุรับรองไว้ในกฎหมายแรงงานให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถูกกระทบเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างยาวนานย่อมมีประสบการณ์ในการดำเนินคดีที่มากกว่าผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีเอง แต่เมื่อมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มกลับตัดอำนาจเหล่านั้นขององค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยปล่อยให้ผู้เสียหายประสานงานกับทนายความโดยตรง ทั้งนี้ ทนายความโจทก์เข้ามาเพื่อประโยชน์ในเงินรางวัลทนายความ และทนายความโจทก์อาจขาดความรู้ความเข้าใจ หรือประสบการณ์ในการดำเนินคดีที่มีลักษณะเฉพาะด้าน ทั้งอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่มเพราะอาจไม่ไว้วางใจในการทำงานของโจทก์ว่าจะคุ้มครองประโยชน์ของตนได้ อันเป็นความแตกต่างจากการดำเนินคดีโดยองค์กรเอกชนที่ผู้เสียหายยอมให้ความไว้วางใจมากกว่า เนื่องจากประสบการณ์ในการดำเนินคดี ความเข้าใจและความรู้ในกฎหมายเฉพาะ

จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการที่กำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มโจทก์จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้นเป็นการรับเอากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาามาตราเป็นกฎหมายโดยไม่ปรับให้สอดคล้องกับแนวความคิดของระบบกฎหมายภายในของประเทศไทยที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ก่อให้เกิดข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าเป็นโจทก์ขององค์กรเอกชนตามกฎหมายแรงงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมาก และยอมเป็นการทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเฉพาะ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อเจตนารมณ์ในการตรากฎหมายแรงงาน

4. ปัญหาเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาและลำดับการชำระหนี้

1) ผลของคำพิพากษา

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว นอกจากโจทก์ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อตนเองแล้วยังถือว่าโจทก์ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในฐานะผู้แทนของสมาชิกกลุ่มอันเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนสมาชิกกลุ่มด้วยผลของคำพิพากษานั้นนอกจากจะผูกพันคู่ความในคดีแล้วยังมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มที่มีได้ขออนุญาตออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม¹⁵ เว้นแต่ได้มีการแจ้งคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่มให้สมาชิกคนนั้นทราบ¹⁶ แต่ผลของคำพิพากษาในคดีแรงงานนั้นนอกจากจะผูกพัน

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/35

¹⁶ เอื้อน ขุนแก้ว และวรรณยา ไข่มวยมวงษ์, การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง, 2559), หน้า 78.

คู่ความในคดี กฎหมายแรงงานยังกำหนดให้ศาลแรงงานสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นผูกพันนายจ้างและลูกจ้างอื่นซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีด้วยก็ได้¹⁷ หากมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานย่อมส่งผลให้ศาลแรงงานไม่อาจใช้อำนาจในการกำหนดดุลพินิจให้ผลของคำพิพากษานั้นสามารถผูกพันบุคคลภายนอกคดีที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ซึ่งจะนำมาปรับใช้กับคดีที่มีการฟ้องร้องกันภายหลังนั้นได้ โดยที่ผู้เสียหายเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกแต่อย่างใด สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมจะส่งผลให้กระทบต่อเจตนารมณ์ของคดีแรงงานที่ต้องการให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมและรวดเร็วในการดำเนินคดี

2) ลำดับการชำระหนี้

เงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อตอบแทนการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นนายจ้างถือเป็นหนี้บุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁸ และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541¹⁹ กล่าวคือ หนี้ที่เกิดจากการที่นายจ้างผิดนัดจ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด ค่าล่วงเวลาในวันหยุด รวมตลอดถึงค่าชดเชย ค่าชดเชยพิเศษ ที่ต้องให้แก่ลูกจ้างเงินสะสม เงินสมทบหรือเงินเพิ่ม ที่ต้องให้แก่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานแล้วแต่กรณี เป็นหนี้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของนายจ้างซึ่งตกเป็นลูกหนี้ โดยเป็นบุริมสิทธิในลำดับเดียวกับบุริมสิทธิในค่าภาษีอากร แต่หากมีการนำคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานในกรณีที่จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำเงินที่ได้ไปชำระตามลำดับซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/44 โดยกำหนดลำดับการชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์ สมาชิกกลุ่มจัดอยู่ในกลุ่มสุดท้ายจึงทำให้ค่าจ้างหรือเงินตามกฎหมายแรงงานที่กำหนดให้ลูกจ้างอันเป็นหนี้บุริมสิทธิได้สูญเสียสภาพบุริมสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองไป ทั้งยังไม่อาจคุ้มครองสิทธิแก่ลูกจ้างอย่างเพียงพอและเป็นธรรมตามสิทธิที่ลูกจ้างควรได้รับ ทั้งนี้ เกิดจากการที่ไม่ได้พิจารณาถึงลักษณะพิเศษของค่าจ้างตามกฎหมาย

5. ปัญหาเกี่ยวกับค่าชดเชยธรรมเนียม

คดีแรงงานเป็นเรื่องข้อพิพาทที่เกิดจากคู่ความที่มีสถานะที่แตกต่างกันไม่เหมือนกันอย่างคดีแพ่งสามัญที่มีแนวคิดว่าคุณความนั้นมีความสามารถที่เท่าเทียมจึงอาจต่อสู้ดำเนินคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 29 จึงกำหนดให้การดำเนินคดีแรงงานนั้นได้รับการยกเว้น

¹⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 53

¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 (3) ประกอบกับมาตรา 257

¹⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 11

ค่าฤชาธรรมเนียม เพื่อต้องการลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความทำให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น หากมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีแรงงาน พบว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีค่อนข้างสูง เช่น โจทก์ผู้เริ่มคดีมีหน้าที่ต้องเสียค่าขึ้นศาล²⁰ และเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้โจทก์มีหน้าที่นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปวางต่อศาล²¹ รวมทั้งในการบังคับคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็กำหนดเกี่ยวกับการคิดค่าธรรมเนียม²² จึงเห็นได้ว่าการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับคดีแรงงานย่อมขัดแย้งกับหลักการประหยัดซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินคดีแรงงาน ทั้งยังเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้แก่คู่ความที่ด้อยกว่า

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตัวเอง หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเล็กน้อย และเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี หากมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีแรงงานนับว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายในคดีแรงงานส่วนใหญ่มักจะเป็นลูกจ้าง จากการไม่เท่าเทียมของทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นทั้งสภาพทางสังคมและทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าจึงทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง แต่การที่จะให้การคุ้มครองลูกจ้างได้รับความเป็นธรรมนั้นย่อมต้องมีการบังคับใช้และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่เหมาะสมและมีมาตรฐานสอดคล้องกับลักษณะของคดีแรงงาน

จากการศึกษากระบวนการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อมาปรับใช้ในคดีแรงงานพบว่ามีความขัดแย้งในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาที่มีความซับซ้อนในการดำเนินคดี ทั้งยังจำกัดสิทธิขององค์กรเอกชนตามกฎหมายแรงงานไม่ให้เข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดี เพราะการจะเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ถูกกำหนดให้ต้องมีลักษณะของการเป็นสมาชิกกลุ่มด้วย ซึ่งไม่สอดคล้องกับการดำเนินคดีของผู้เสียหายจำนวนมากของไทยก่อนมีการนำแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ ที่กำหนดให้องค์กรเอกชนสามารถเป็นผู้มีอำนาจฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากได้ ทั้งผู้เสียหายในคดีไม่อาจรับประโยชน์แห่งคดีตามผลของคำพิพากษาหรือคำสั่ง

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/10 วรรคสอง

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/14

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/44

ที่ศาลแรงงานสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดให้ผลของคำพิพากษาสมาชิกสามารถผูกพันบุคคลภายนอกคดี นอกจากคู่ความในคดีที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี โดยผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจำกัดเฉพาะคู่ความและสมาชิกกลุ่มเท่านั้น และในการดำเนินคดีแรงงานมีหลักการในเรื่องประหยัด จึงกำหนดให้การดำเนินคดีได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม อันแตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อลดค่าใช้จ่าย

ตามที่กล่าวมาจึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และกำหนดแนวทางการพิจารณาในคดีแบบกลุ่มเมื่อต้องนำมาปรับใช้กับคดีแรงงานให้มีความเหมาะสมและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่การดำเนินคดีของผู้เสียหายจำนวนมากในคดีแรงงาน ทั้งเพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และยังเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของลูกจ้างได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อปรับใช้กับคดีแรงงานมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดให้นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มตราไว้ในกฎหมายแรงงาน และจัดทำคู่มือเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงาน

เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ล้วนกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถใช้ได้กับกฎหมายเฉพาะเท่านั้น ประกอบกับการดำเนินคดีของผู้เสียหายจำนวนมากในประเทศไทยก่อนมีการนำแนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามรูปแบบของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตราเป็นกฎหมาย ก็กำหนดไว้แต่กฎหมายเฉพาะ ทั้งรูปแบบการดำเนินคดีแรงงานที่กำหนดหลักการให้ศาลในคดีแรงงานต้องดำเนินคดีไปอย่างประหยัด สะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม และยังลดความเคร่งครัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้มีความสะดวกในการเข้าสู่กระบวนการทางศาลได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรกำหนดให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน ทั้งควรจัดทำคู่มือเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงาน พร้อมทั้งเผยแพร่คู่มือดังกล่าวเป็นการทั่วไป²³

²³ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, รายงานฉบับสมบูรณ์ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส, หน้า 103.

วิธีการ

(1) กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในกฎหมายแรงงาน โดยกำหนดหมวดเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงกระบวนการในการดำเนินคดีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของคดีแรงงาน

(2) ออกคู่มือเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องและโดยแรงงาน ซึ่งคู่มือดังกล่าวจะต้องอธิบายโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายต่อประชาชนทั่วไป

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดให้องค์กรเอกชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดให้เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีที่เรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเฉพาะ

เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ล้วนกำหนดให้ผู้มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มจำกัดเฉพาะองค์กรเอกชนหรือองค์กรของรัฐ ประกอบกับการดำเนินคดีของผู้เสียหายจำนวนมากในกฎหมายแรงงานของประเทศไทยยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมอบอำนาจให้องค์กรเอกชนตามกฎหมายเฉพาะเข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีได้ แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น จำกัดเฉพาะแต่โจทก์ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้นที่จะเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้องค์กรเอกชน กล่าวคือ สมาคมนายจ้างหรือสหภาพแรงงานซึ่งนายจ้างหรือลูกจ้างเป็นสมาชิกสามารถเข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งยังกำหนดยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวงสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มขององค์กรเอกชนเหล่านั้นและกำหนดให้องค์กรตามกฎหมายแรงงานมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากทนายความและผู้ทรงคุณวุฒิโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมถึงให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำกับพฤติหน้าที่ขององค์กรเอกชนเพื่อให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไปโดยสุจริตและเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหายเป็นส่วนรวม เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดไว้เพียงความสามารถของโจทก์ว่าต้องคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม²⁴

วิธีการ

(1) ควรกำหนดให้องค์กรเอกชนที่จดทะเบียนต่อองค์กรของรัฐโดยถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ สหภาพแรงงาน หรือสมาคมนายจ้าง สามารถเข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 222/8 โดยเพิ่มวรรคสองของมาตราดังกล่าว กำหนดให้องค์กรเอกชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะสามารถเข้าเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเฉพาะ ตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตราสาม

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/19 วรรคสอง

และเพิ่มเติมนิยามของคำว่าองค์กรเอกชนไว้ในมาตรา 222/1 ให้มีความหมายว่า องค์กรเอกชนที่จดทะเบียนต่อองค์กรของรัฐโดยถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กฎหมายแรงงาน หรือกฎหมายอื่น (เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/3 อนุมาตราสาม) ทั้งยังเพิ่มเติมความในวรรคสองตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 36 ให้สมาคมนายจ้าง หรือสหภาพแรงงานมีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(2) เพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือองค์กรเอกชนตามกฎหมายเฉพาะ เพื่อป้องกันการทำ หน้าที่ของโจทก์และองค์กรเอกชนตามกฎหมายเฉพาะไปในทางไม่สุจริตอันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่ม จึงต้องมีมาตรการกำหนดหน้าที่ของผู้เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ดำเนินคดีไปโดยสุจริตและคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นหลักในการดำเนินคดี อันจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการที่ศาลจะพิจารณาเพื่ออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือให้มีการ จัดหาโจทก์คนใหม่ต่อไป โดยเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้เป็นวรรคสามของประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/9

“การดำเนินคดีไม่ว่าอยู่ในขั้นตอนใด โจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้อง กระทำโดยสุจริต โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นส่วนรวม หากศาลพบว่าโจทก์ ไม่ดำเนินคดีเป็นไปโดยหน้าที่ที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งให้จัดหาโจทก์คนใหม่มาทำหน้าที่แทน หากโจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

(3) เพิ่มเติมความในวรรคสามของมาตรา 222/10 กำหนดให้องค์กรเอกชน ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะตามมาตรา 222/8 อนุมาตราสามได้รับยกเว้น ค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ดังนี้

“การยื่นฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการใด ๆ โดยองค์กรเอกชนตาม กฎหมายที่ระบุไว้ในมาตรา 222/8 อนุมาตราสาม ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องชำระค่าค่าธรรมเนียม”

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลของคำพิพากษา

ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในทุกประเทศที่ได้ศึกษามานั้น ไม่ว่า จะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ได้แก่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล รวมทั้งประเทศไทยก็จะมีผลผูกพัน เฉพาะคู่ความและสมาชิกกลุ่มเท่านั้น แต่การดำเนินคดีแรงงานในประเทศไทยกฎหมายแรงงาน ได้กำหนดอำนาจพิเศษให้ศาลแรงงานสามารถใช้ดุลพินิจให้คำพิพากษายกพันบุคคลภายนอกคดี ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีด้วยก็ได้

ข้อเสนอแนะ ผู้เขียนเห็นว่าควรให้ศาลในคดีแรงงานเมื่อนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ยังคงมีอำนาจใช้ดุลพินิจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 53 เพื่อเป็นการเสริมประสิทธิภาพในการคุ้มครองลูกจ้างให้ได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น แม้นจะไม่ได้ขอเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือฟ้องเป็นคดี

วิธีการแก้ไขข้อความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/35

“คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม เว้นแต่ผลของคำพิพากษตามกฎหมายเฉพาะจะมีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม”

4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลำดับการชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มในคดีแรงงาน

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามมาตรา 222/8 อนุมาตราสาม กำหนดให้นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีแรงงานได้ ดังจะเห็นได้ว่านี่ที่เกิดจากการที่นายจ้างผิดนัดจ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าจ้างในวันหยุด ค่าล่วงเวลาในวันหยุด รวมตลอดถึงค่าชดเชย ค่าชดเชยพิเศษ ที่ต้องให้แก่ลูกจ้าง เงินสะสม เงินสมทบหรือเงินเพิ่มที่ต้องให้แก่กรรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานแล้วแต่กรณี เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของนายจ้างซึ่งตกเป็นลูกหนี้ โดยเป็นบุริมสิทธิในลำดับเดียวกับบุริมสิทธิในค่าภาษีอากร เพื่อให้ลูกจ้างได้รับค่าจ้างได้อย่างรวดเร็ว แต่การกำหนดลำดับในการชำระตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/44 กลับกำหนดให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับเงินเป็นลำดับสุดท้าย อันแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อมาปรับใช้กับคดีแรงงาน มิได้พิจารณาถึงลำดับของบุริมสิทธิของหนี้ค่าจ้างของลูกจ้างแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้โจทก์ และสมาชิกกลุ่มในคดีแรงงานได้รับเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่นายจ้าง ก่อนการชำระเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ เพราะลูกจ้างอาจไม่ได้รับเงินดังกล่าวเลย หรืออาจได้รับเงินแต่ไม่เพียงพอต่อความเสียหายเนื่องจากเงินที่ได้ไม่เพียงพอที่จะจ่ายให้แก่สมาชิกกลุ่มทั้งหมดซึ่งต้องนำไปจ่ายให้ผู้มีสิทธิในลำดับที่ 1 ถึง 3 ก่อน และเป็นการเคารพบุริมสิทธิของเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับจากนายจ้างตามกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดไว้ และการเสนอให้เงินรางวัลทนายได้รับเป็นลำดับสุดท้ายนั้น เห็นว่าทนายความโจทก์ซึ่งทางปฏิบัติจะเป็นผู้ทวงเงินออกในการดำเนินคดีไปก่อนไม่ใช่โจทก์ ก็มีสิทธิได้รับค่าฤชาธรรมเนียมแทนใช้แทนโจทก์อยู่แล้ว และเงินรางวัลทนายความก็เป็นเพียงเงินที่จูงใจให้ทนายความเข้ามาทำคดีแบบกลุ่มเท่านั้น

วิธีการ กำหนดให้ผู้มีสิทธิได้รับเงินจากเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/44 ดังนี้

- “(1) ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา 287 และมาตรา 289
(2) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา 290
(3) ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์
(4) เงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37”

บรรณานุกรม

- นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์. รายงานฉบับสมบูรณ์ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action). สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2549.
- เอื้อน ขุนแก้ว และวรนันยา ใช้เทียมวงศ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- Paul G. Karlsgodt. editor. World Class Actions a guide to group and representative actions around the globe. New York: Oxford University Press, 2012.
- Sophie Dechelette Roy. IAG Specialist Litigation Bulletin. Oakham: Intergrated Advisory Group International, n.d..